

מזמור עזי עזר

כל מה שרציתם לדעת על חשש 'תקרובת עבודה זרה' בפאות נכריות

גליון
מס' 3

גיליון
מורחב
8 עמודים

דבר העורך הרב י. בראל

תחילת הסוף

העולם רועש, מלכיות מתגרות זו בזו, עיר הקודש ירושלים בותרות, מלחמה באוויר....

כולם שואלים, זה הזמן להתעסק עם חששות של תקרובת עבודה זרה? אין דברים יותר חשובים להתחזק בהם בדור של סוף תקופת העקבתא דמשיחא?

אך מי שמבין לעומקם של דברים יודע שהיא הנונת, דוקא בגלל שאנו קרובים לסוף זה הזמן לנכור היטב בחורים ובסדקים ולעשות בדק בית ע"מ לנתק מהשרש כל חיבור לרע, ואפילו אם היינו חושבים שמדובר בחשש רחוק, עדיין, זהו שמץ של חיבור לאחד מסיני הטומאה.

ולמה אנו כל כך בטוחים שהעולם לקראת הסוף? בספר לב אליהו (סוף פר' יתרו) מובא שהחפץ חיים אמר לתלמידו הגר"א וסרמן הי"ד בסיום מלחמת העולם הראשונה שכתב בחז"ל (מדרש שו"ט על תהילים ק"ח). ילקוט שמעוני על זכריה פ"ב (תקע"ט) שמלחמת גוג ומוגוג תהיה שלוש פעמים, מלחמת העולם הראשונה היתה החלק הראשון של גוג ומוגוג והוסף שבועד 25 שנה בערך יהיה החלק השני (ובאמת הדברים התקיימו שאחר 25 שנה פרצה מלחמת העולם השנייה) והוסף אז החפץ חיים שאח"כ יעבור זמן ויהיה החלק השלישי של גוג ומוגוג ותבוא הגאולה.

וכמו שידוע יש המשך לקבלה זו שסיפר הגר"א וסרמן הי"ד לכמה ראשי ישיבות באמריקה בשנת תרצ"ט שהוא קיבל מהח"ח שאפשר לזכות תמיד להיגאל ברחמים לפני הקץ האחרון שהוא ה"בעתה" אבל אחרי המלחמה הקשה שתהיה, דהיינו השואה, יעברו עוד 10 שמיטות שהם 70 שנה ואח"כ זה ה"בעתה" דהיינו הקץ האחרון כן סיפר הגר"מ זילברברג שליט"א ששמע מאנשים זקנים ששמעו מהגר"א וסרמן זצ"ל וכן סיפר הגר"מ צ' ברלין שליט"א ששמע בבחרותו שרבי אברהם פאם זצ"ל מסר קבלה זו בשם הח"ח וכן הגר"א שווי זצ"ל מסר קבלה זו בשם הח"ח.

ודוקא עכשיו בשאנו לקראת הסוף, וכל כך רוצים לזכות לראות בעיניים את התגשמות המילים שאנו מתפללים ג' פעמים ביום "להעביר גלוילים מן הארץ והאלילים כרות יכרתו" יש לנו להתרחק כמחשבות קשות מחששות אלו ונזכר בעז"ה "לתקן עולם במלכות ש-ד-י".

זכותך

מצטרפים עכשיו למזכי הרבים ומקיימים מצוות הוכח תוכיך בדרכי נועם

ניתן לתרום מספרי מעשר לניסיון הוצאות ההדפסה וההפצה בדרכים הבאות:

1. מענה טלפוני ממחשב 24/6 - יש לחייג 073-2757000, להקיש מספר הקופה 9236.
 2. במכשירי קהילות - יש לחפש קופה מספר 9236.
 3. בדוא"ל - שלחו פרטי חיוב ל- MsamerSehar@gmail.com
 4. בפקס - שלחו פרטי חיוב לפקס: 077-31-800-41
 5. במחשב - kehilot.info/donate/9236.
- ניתן גם לקחת חסות על הגיליונות - 100% לכיסוי עלויות

כל הזכויות שמורות, לכם!

תוכן העניינים

- שיחת היום
הרב י. הכהן אריוביץ' 1-3
דואר נכנס
..... 2
כשרות הפאות
הרה"ג י. פיש 4-5
הלכה למעשה
פסקי הלכה | הרב י. בראל | הרב מ. ניר 6-7
הרהורים
הרב מ. פון 8

שיחת היום הרב י. הכהן אריוביץ'

רק אם באמת אכפת לכם...

הבהרה • מה בגליון • פסק מרן הגר"ח קנייבסקי - ההקלטה • מעמד קידוש ה' • מבולבלים?! • תקציר גליונות קודמים • נתונים חדשים וחשיפות מרעישות • מעשה נורא

הבהרה

בגליונות הקודמים הבאנו את דברי מנהל כשרות הפאות הרב א. שלינגר ואת התמיהות על דבריו. קיבלנו פניות שהדברים אולי נראו כנסיון לפגיעה אישית בכבוד הרבנים, אשר על כן מתנצלים ומבהירים דעתנו שלא זו דרכנו, אין כוונתנו לפגיעה בו וכמובן לא בכבוד האנאן הגדול הנאב"ד הגר"מ גרוס שליט"א, אלא רצוננו לדון וללבן לגופם של דברים ע"מ להציג את הציבור מהמכשול החמור של תקרובת ע"ז, וכך היא דרכה של תורה מאז ומעולם. המערכת.

מה בגליון?

גליון חדש ועוצמתי בידיכם, בגליון זה אספנו עבורכם את מיטב המידע העדכני בנושא תקרובת עבודה זרה בצורה יסודית והגשה מסודרת לפי נושאים. הגליון מיועד ליהודים שתו"מ דורשי אמת שאכפת להם לא לעבור על איסורים. הגליון מחולק לכמה נושאים.

מרן בשריפת פיאות בשנת תשס"ד

עבודות ועדכונים: בחלק הראשון אנו נציג בפניכם עדכונים מהתקופה האחרונה ומידע חדש שהתברר על פי מקורות מוסמכים, אנו משתדלים לברור את העובדות המאומתות בלבד מתוך המידע העצום שהצטבר בתקופה האחרונה.

כשרות: בחלק השני אנו נבדוק האם הכשרות של השער האנושי הינה ברמת הכשרות המהודרת של שאר המוצרים שאנו צורכים כגון בשר פירות וירקות? האם ניתן מבחינה טכנית לעקוב אחר מסלול השערות בכל שלבי הייצור? מה אומרים על כך מנהלי הכשרות בעצמם?

הלכה למעשה: בחלק השלישי נחקור איך עלינו לנהוג למעשה. האם מותר להחזיק ביתיים פאה בבית? יש איסור להתפלל כנגד פאה? האם מותר לבעלי גמח"ם להלוות או ללוות מסחרי שיער או חנויות הפיאות?

ולקינוח: בעמוד האחרון הבאנו חוויה מכלי ראשון של ת"ח שהשתתף במעמד שריפת הפיאות מחשש תקרובת ע"ז ומה התיקון ע"פ הגמרא לאלו שנשכחו בהנאה מפאה שיש בה חשש תקרובת ע"ז?

פסק מרן שר התורה שליט"א - ההקלטה

בימים האחרונים ממש הגיעה לידנו הקלטה של מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א כאשר בהקלטה אנו מקבלים פסק ברור מהי דעתו של מרן שליט"א בנושא. לפניכם התמלול המלא (ניתן להאזין להקלטה בטלפון 03-30-77-353 שלושה 8):

לכבוד מרן שר התורה הגאון ד' חיים קניבסקי שליט"א, הנה לפני כארבע עשרה שנה התעורר הענין שהפאות הנכריות שהנשים לובשות לכיסוי ראש מגיע משיער של נשים גויות שמקריבות את השיער לז"ז, ומהאי טעמא הורה מרן הגר"ש מכל ארצנו

משיער שהשיגו על זה משעת הגוייה מהאשה שלא נגזו לשם ע"ז. וכידוע כיום יש רק הכשר אחד על פאות, ואותו הכשר לא מקפיד להשגיח שמשעת הגוייה לא יהיה משיער נגזו לשם ע"ז. אלא מסתמך על אומדנא שיודע להבחין איזה שיער מגיע ממקום של ע"ז ואיזה לא. ולמרות שהגר"ש"א אמר שאין לסמוך על כך טוענים בהכשר שכיון שאין אפשרות אחרת מוכרחים להקל לסמוך על אומדנא.

השאלה האם למעשה מאחר ולא מקפידים למעשה על מה שהגר"ש"א הורה יש להחמיר ולא לקנות פאות מההכשר הנ"ל.

תשובה: לא לקנות.

ואם נאמר שא"א לסמוך על ההכשר נמצא שאין כיום פאות כשרות, ויש ללבוש רק מטפחת, האם נכון הדבר?

תשובה: אם זה נכון נכון, שיעבור למטפחת.

(וכאן המקום להתנצל בפני הרב י.ב. מקרית ספר אשר הבאנו את דבריו בגליון הקודם, שם נכתב ש"השאלה נשאלה בפני הרב שלמה לוינשטיין ועוד כמה ת"ח", מתברר שאין אלו דבריו אלא ש"אותם ת"ח בדיוק יצאו מחזרו של מרן שר התורה שליט"א וכנשאלו אודות הכרזו שהוציא הב"ד של מרן הגר"נ קרליץ הם הגיבו שלא שמעו על כך" אך הם לא נכחו בזמן ששאל את מרן שר התורה שליט"א, עם הרב י.ב. הסליחה.)

מעמד שריפת פיאות בירושלים

בליל א' דראש חודש טבת - נר ששי של חנוכה, התקיים מעמד קידוש ה' ושריפת פאות עקב חשש תקרובת עבודה זרה. הכנס התקיים בשעה 7:30 בירושלים ברחובות שמואל הנביא - פינת יחזקאל, ליד סדיגורא. בכנס השתתפו למעלה מ-1000 איש אשר באו לקדש שם שמים ולקיים מצוה דאורייתא של 'ופסילי... תשרפון באש'. בכנס נשרפו עשרות פאות ושיער גולמי בשווי כולל של כ-300,000 ₪ חלקן יוקרתיות במיוחד מכונות ישראל שהקריבו בשמחה של מצוה למען ה' ותורתו (ראו תמונות בעמוד האחרון). מארגני הכנס מדווחים שמאו ההקלטה על קיום הכנס התקבלו גל פניות מכל רחבי ירושלים של בנות ישראל המעוניינות לתת את חלקן אך רק כמחצית מהפניות נענו עקב הזמן הקצר, המארגנים מקווים לקיים בקרוב כנסים דומים בכל רחבי הריכוזים החרדיים. לדבריהם, ככל הנראה המעמד הבא יתקיים בעיר בית שמש.

אם גם אתם מעוניינים להקריב את הפיאות שלכם ניתן להשאיר הודעה במספר 03-537-9595 ובל"ג יאספו אותן מביתכם. אם אתם מעוניינים לעזור בארגון מעמד באזור מגוריהם ניתן לחייג ל-052-760-11-97.

זכרו! מצוות עשה על כל אחד לרדוף בכדי לבער ע"ז מארצנו, וכלשון הרמב"ם (ע"ז א' א') מצוות עשה היא לאבד עבודת כוכבים ומשמשיה וכל הנעשה בשבילה שנאמר אבד תאבדון... ובארץ ישראל מצוה לרדוף אחריה עד שנאבד אותה מכל ארצנו

ערימות השער לאחר יום של תגלחות ממינימים את השער לפי אורך

תהליך ייצור השיער היהודי נשים חרדיות לאחר התגלחת

הגליון טעון גניזה • נתנם בעיילום שם להצלחת התורם וכל ב"ב

לקבלת העלון בדוא"ל. תרומות והערות שלחו מייל: MsamerSehar@gmail.com או שלחו פקס: 077-31-800-41

המחיר הנמוך של השיער ההודי עשירות פאניות מישראל רוכשות שער ישרות משם, חלקם מברחות את המכס בכמויות קטנות כל פעם או בהצהרה שהשיער סינטטי, רק מיעוט קטן נתפס במכס.

בידינו מידע נוסף מגורמים המעורים היטב בפרטים אך אנו נמנעים מלפרסמו עקב בקשתם המפורשת. א"ה אולי נביא את הדברים בגליונות הבאים.

מעשה נורא

ולסיום חשבנו להביא בפניכם סיפור מוזעזע שיתן לנו נקודת מבט על חומרת הדברים. הסיפור מופיע בקונטרס 'בעלות הלהב' מאת הגאון הגדול הגר"י זילברשטיין שליט"א (הקונטרס בסוף הספר אבני אש ח"ב מאת בנו הגר"א זילברשטיין שליט"א) ואלו הם דבריו "לאחר הסערה הגדולה שפרצה בציבור שאסור ללבוש פאה נכרית הבאה מהודו כיון שמקריבים את השערות לע"ז, וכפי שפסקו גדולי הדור בחודש אייר תשס"ד, אירע מקרה במורה אחת שהגיעה לבית הספר [של בית ספר של בנות מתחזקות] עם מטפחת במקום הפאה, וסיפרה לתלמידות על איסור הנאה מהפאות המנועות מהודו. קמה אחת מהתלמידות ופשטה מעליה את הפאה הנכרית, וגילתה בזה שהיא (ל"ע) חולה סרטן ועוברת טיפולים כימותרפיים, ושערה נשר, ובכך גילתה סודה לרבים שהיא חולה, וגם ישבה בביתה כשהיא מקורחת ומתביישת. ויש להסתפק האם היתה חייבת לעשות זאת כשהדבר כרוך בזיון גדול ובגילוי סוד לא נעים שעלול לפגוע בשידוכים לכל המשפחה? תשובה: נאמר במס' ברכות, אמר רב יהודה אמר רב, המוצא כלאיים בגדרו פושטן אפילו בשוק. מאי טעמא? (מה הטעם?) אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לגדל. במקום שיש חילול ה' אין חולקים בכבוד לרב. ואם כן גם בענייני אסור ללבוש פאת ע"ז בגלל ההנאה. ולמעשה אמר לי מורי חמי מנחם הגר"ש אלישיב (צוק"ל) שאין כל היתר לא להוריד את הפאה, משום שנאמר 'ולא ידבק בידך מאומה מן החרס'. ע"כ דבריו.

רואים אנו שהכרעת גדולי ישראל שיש בזה תקרבות ע"ז היא ודאית עד כדי כך שאפילו שיש מקרים מסוימים שמותרים משום כבוד הבריות ובמיוחד בספור זה שיש בזיון נורא לטווח ארוך, בכל זאת יקוב הדין את ההר, ואין חכמה ואין תבונה ואין עצה לגדל ה'.

ייצור פיאות.

הנתונים מוודאים את המידע אשר הובא לעיל בתחקיר, הסנים רוכשים כמויות עצומות של שיער מהודו בגלל מחירו ואיכותו יחסית לשוק האסייתי, בסין השיער עובר תהליך עיבוד, לאחר מכן מייצרים ממנו פאות ומשם הוא משווק לעולם תחת שמות שונים ותוויות שונות.

רוב השיער העולמי

עוד נתון מעניין עולה שהמצב הולך ומחמיר בנושא מקור השיער העולמי הכולל בתוכו שיער אנושי קצר עבור תעשיית שונות, בשנת תשס"ד (2004) השיער ההודי היה מיעוט קטן בעוד שבשנת 2016 רובו של השיער העולמי מקורו בהודו!

עישנו תרגיל פשוט, צירפנו את כל הנתונים מכל המדינות המופיעות בנתוני האו"ם והתוצאה היא שסך הייצוא העולמי עומד על כמות של כ-2,900,000 ק"ג שיער בשנה, ואם נבדוק את נתוני הייצוא של הודו לבדה נגיע לכ-1,530,000 ק"ג, התוצאות מול עינינו השיער ההודי הוא רוב! כמוכן שאלו הם נתונים רשמיים וסוהרי שיער שונים טוענים שיש הברחות רבות והנתונים הלא רשמיים מצביעים על כך שמעל 90% מהשיער העולמי מקורו מהודו.

השיפה: שיער מקדשים ישירות מהודו לישראל

נתון מעניין נוסף שהציבור מוכרח לדעת, קיים ייבוא ישראלי לא קטן של שיער הודי מידי שנה, שיער מהודו ישירות לישראל! חיפשנו במאגר המידע של האו"ם ייצוא של שיער אנושי מסין לישראל בשנת 2016 התוצאה שהתקבלה מוערית ממש, כ-6 ק"ג בשנה אך כשיחפשונו מהודו לישראל התוצאה המצמררת נתגלתה מול עינינו, שיער הודי במשקל של כ-2,200 קילו, בשווי כולל של \$1,200,000 - מיובא מהודו למדינת ישראל בצורה רשמית. אם נחשב שניתן לייצר 4-5 פיאות מכל קילו שיער הגענו לסכום עצום של 10,000 פיאות. וכאן נצטרך לשאול את עצמנו בכנות, מי הקניין הראשי של פיאות אלו בארץ? נכון שיש צרכנים נוספים בארץ של שיער אנושי עבור חולים וכדו' שלא נדע, אך אלו הם מעט מועיר יחסית לצריכת הציבור החרדי. אין לנו אלא להסיק ששיער זה או לפחות חלקו משווק בחנויות הפיאות אשר מיועדות לנו ציבור היחסי ושת"מ תחת מסווה של שיער אוקראיני, ברזילאי, פרואני וכדו', אוי נא לנו.

כמו כן חברה הודית בשם Zaubra המספקת מידע אודות הייצוא ההודי נותנת פרטים המצביעים בבירור שעקב

האפשרות לאתר את מקור השיער בבירור ולעמוד מאחורי מילתיו שזה לא שיער הודי.

ע"פ התחקיר, הדרך היחידה להבטיח ודאות גמורה לגבי מקור השיער, היא באמצעות שמירה קפדנית על תהליך ייצור הפאה מהחל ועד כלה. דהיינו השגחה תמידית משעת גזיות השיער מהראש, כיבוסו, ניקיונו, סירוקו ואיגורו, ולאחר מכן על העיבוד, הציפה, הצפיף סיליקון, האריגה, האיזורור והאריזה. תהליך ארוך בהחלט ולא אפשרי מבחינה דתית ופיננסית עקב ההוצאה הכספית הענקית הכרוכה בזה.

מסקנה נוספת העולה מן התחקיר על פי שיחות עם סוכני שיער וחברות הפיאות מהגדולות בעולם, שכיום רוב השיער העולמי מקורו מהודו, כיון שסוהרי השיער יודעים שכשוק העולמי מעדיף שיער ממקורות אחרים - לא הודו הם פשוט רוכשים שיער הודי בכמויות ענק ולאחר מכן מציירים עליו כעל שיער מהמדינה שלהם. ולכן, גם אם הפאנית רוכשת שיער מברזיל, אוקראינה, רוסיה, או כל מדינה אחרת באירופה או באסיה בעצם רוב הסיכויים שהשיער הזה הודי, והנתונים הבאים יוכיחו זאת בבירור.

נתונים חדשים מהאו"ם

חיפוש במאגר המידע של האו"ם (UN Comtrade Database) מניב מידע רב על היצוא בכללותו ובפרט בנושא הכל כך לוטה בערפל של השיער האנושי ברוב מדינות העולם.

חיפשנו את כמות הייצוא השנתי של שיער אנושי מהודו לסין והגענו לשווי של מעל 150 מיליון דולר אמריקאי בשנת 2016 וליתר דיוק \$150,734,319. ובמשקל, מדובר בלמעלה מ-2 טון שיער בשנה אחת. כעת נעבור לייצוא הסיני, ע"פ האו"ם, בשנת 2016, היצוא הסיני של השיער לכל רחבי העולם עמד על שווי \$76,608,316. אם כן הגענו למסקנה שהסינים מייבאים למדינתם שיער בשווי של מעל 150 מיליון דולר אך מייצאים הרבה פחות שיער, רק בשווי של כ-76 מיליון דולר.

המשכנו לחפש נתוני ייצוא של פיאות משיער אנושי וכאן מתבררת המציאות, הודו מייצאת פיאות משיער אנושי בשווי קטן של 4 מיליון דולר בלבד בעוד שסין מייצאת פיאות בשווי ענק של למעלה ממיליארד דולרים מידי שנה ובמספרים \$1,237,647,683 (!!!).

אם כן מתברר למעלה מכל ספק שיטת הייצור, המומחיות העיקרית של הודו היא ייצוא של שיער אנושי גולמי עבור תעשיית הפיאות ואילו המומחיות העיקרית של סין היא

השיער נאסף לשקים

משטחים עצומים של שער לאחר יום של תגלחות

השיער עובר תהליך עיבוד - הסרת פיגמנט, צביעה וריכוך

השיער ההודי עובר למעבדה באירופה

מנקים את השיער מכינים

פאה סינטטית 100% לאחר בדיקת מעבדה נמצא שער אדם

לאחר עיבוד השיער אינו דומה כלל למראה המקורי

מסרקים את כל קבוצות הגוון ליצירת תערובת במראה טבעי

משלבים שלושה גווני בלונד ליצירת מראה טבעי

הסרת הפיגמנט, צביעה וריכוך

כשר אבל מאוס

מכיוון שתקרובת עבודה זרה לא בטלה לכן חובה לנקות את כל האמבטיות והמכונות לפני טיפול בשיער הכשר. אפילו לא באלף, ניתן להניח שקיים קושי משמעותי ליצור הברל בין שיער הודי לבין שיער ממקורות אחרים כאשר הם מסתובבים באותו המפעל. מעבדים את השערות באותן מכונות, ולא מנקים בין לבין. מי זה שישאיר ששוער לא עברה ממקום למקום? מי זה שעומד לפני ששמים באמבטיות האוסמוזה את השיער המותר, שאכן כל השערות האסורות נוקו משם עד לאחרונה שבהן?

השגחה בתפירת הסקין

בנוסף לכך, גם אלו היינו יכולים לערוך במפעלי עיבוד השיער, השגחה נאותה, צריך ליצור מערכת השגחה נוספת, והיא על הנשים הסיניות שמהוות חלק בלתי נפרד מתהליך הייצור של רוב הפאות. רוב ככל הפאות מתחילות את תהליך ייצורן בסין, אחד משלבי ייצור הפאה נקרא "סקין" ופירושו החלק האמצעי של הפאה שבו השיער מתפצל לכל הכיוונים. שלב זה נעשה בצורה ידנית, מחמת גודל הדיוק שהוא דורש, ובסין ישנן נשים אשר עושות זאת בשכר מועט מאוד. תהליך זה נעשה בתוך ביתן הפרטי (ולא במפעל), הכנת סקין אחד זו עבודה ידנית מפרכת שאורכת בין שלושה עד ארבעה ימים. זוהי גם הסיבה ששלב ייצור זה נעשה בסין, משום שהוא המקום היחיד שתמורת עבודה מפרכת כל כך ניתן לשלם מחיר זול כל כך.

יש לציון שבעיה זו קיימת לא רק בשיער שמוכר ממדינות אחרות, אלא גם משיער עצמי, כאשר אישה מעוניינת להכין פאה משיער עצמי, ברוב המקרים שערה שנשלח לסין על מנת ליצור את הסקין הראשון, ולאחר מכן חוזר לפאנית על מנת שתסיים את ייצור הפאה. והרבה סוכנים מעידים שהם שולחים 100 גרם שיער וחוזר 120 גרם...

מי יוכל להקים מערכת כשרות כזו, שתשגיח על כל היצרניות הסיניות בבתיהן שלא תערבנה בין שיער הודי לשיער מותר? מלבד המספר הרב של המשגיחים אשר יצטרכו לשהות בסין. איך הם יוכלו להיכנס לבתים של אחרים, לשהות בווהמה ובפריצות חסרת הגבולות שקיימות שם, ולהשגיח גם על עבודה שנעשית בשבתות ובחגים - כל השנה סביב השעון?

מקור השיער: אסירים, מתים ועולם תחתון

יבואני שיער שונים מעידים שהם מצליחים להשיג שיער מאסירים, מתים ומנשים עניות אשר מוכנות לגזוז את שיערן על מנת להרוויח כסף. האם זה יתכן? בואו נבדוק.

תחילה חשוב להדגיש שעל מנת לקבל שיער טוב ואיכותי לפאה, על האישה להאריך את השיער במשך שש עד שבע שנים, ולגזור אותו ישר מהשורש. שיער קצר יותר מזה לא יספיק ליצירת פאה. וגם אם הוא ארוך מאוד חלק ממנו מתקצר בתהליך העיבוד וחלק אחר מתקצר בתהליך קשירת השיער. כך שכדי לקבל שיער לפאה עד אורך הכתף צריך לגזור שיער ארוך הרבה יותר. בנוסף לכך, לכל פאה יש צורך בשיער של ארבע נשים לפחות. לא קושיים שערות זו לזו על מנת לקבל שיער ארוכה, אלא כל שערה בפאה היא יחידה אחת.

שיער מתים, כאשר בוחנים את סוגית שיער המתים, ניתן להבין בהיגיון שסיכוי אפסי להשיג שיער טוב לפאה משוך זה. משום שכמובן שלא לוקחים שיער ממתים מבוגרים או חולים, משום שהשיער שלהם חלש ולא יצליח לפאה. כך גם יוצאים כל הגברים הנפטרים מרשימת האוכלוסייה שניתן לקחת ממנה שיער, משום שרוב ככל הגברים לא מאריכים את השיער שלהם... לכמה נשים מתות יש שיער בריא וארוך עד אחרי המות? הלא רוב הנשים בעולם לא מאריכות שיער עד כדי כך.

שיער אסירים, יבואנים אחדים טוענים שהם מצליחים להשיג שיער מאסירים. אמנם, נכון הוא שלאסירים גוזרים את השיער מהשורש ועושים להם קרחת. אך גם כאן עולה השאלה: כמה אסירות תענה לבית הסוהר עם שיער ארוך עד המות? בבית הסוהר עצמו לא מאפשרים לאסירים להאריך את השיער יותר מדי על מנת שלא ישתמשו בו לשימושים אסורים כמו חניקה עצמית או בריחה באמצעות חבל שיוצא מן השיער. בוודאי שבהיגיון פשוט הסיכוי לקבל שיער שמתאים לפאות הוא כמעט אפסי שיער ממספרות, יש המצמיחים שקונים שער מנשים שגידלו אותו על מנת למכור ולהרוויח כסף. יבואן השיער מאוקראינה טוען שזה מספר אפסי של נשים שעושות כן (ומי מהן מסכימה לקרחת?). היבואן נ. מבריל דווקא אומר שיש נשים שמכרות את שערן, משום שהן מרוויחות מאד דולר, וסכום זה מספיק לשנה מחייה באותה הארץ. אבל כמה נשים כאילו נוכל למצוא? וכעת שמענו מאחד היבואנים של שיער מבריל, שהוא הפסיק עם מסחר זה כי המספרות העלו את המחירים של השיער למחירים מופקעים, ויש לו מזה רק הפסדים... מאפיה ועולם תחתון, סוחרי שיער בארץ מספרים שהם קונים שיער משאר מדינות העולם מאנשי

יצאנו לברר מהי צורת הכשרות של "כד"ץ חניכי הישיבות", האם רמת כשרות השיער האנושי תואמת לרמת הכשרות המהודרת של שאר המוצרים שאנו צורכים כגון בשר פירות וירקות? בנוסף נבדוק האם מבחינה טכנית ניתן לעקוב אחר מסלול השערות בכל שלבי הייצור? כל הפרטים לפניכם.

אחרי שלמדנו עד כמה השיער ההודי נפוץ כעת נבדוק מהי צורת הכשרות שלפיה עובדים בכשרות "כד"ץ חניכי הישיבות", הגוף היחיד כיום העומד כשרות לפיאור. תחילה נציג את דבריהם של אנשי הכשרות, מנהל הכשרות הרה"ג ר' א. שלינגר שליט"א בראיון, וכן ראיונות שנתן אחד ממקימי הכשרות ובקי מאוד בתחום הרה"ג ר' ח. כץ שליט"א בתקופה האחרונה לקו "עקבתא דמשיחא" ועוד.

כפי שנראה מדבריהם יש 3 שלבים עיקריים של הכשרות, שלב הגזיזה, שלב הייצור במפעלים ושלב השיווק. בשלב הגזיזה אכן לא ניתן לפקח וכפי שאומר הרב כץ "מי שרוצה וכותב וצריך משעת גזיזה צריך לדעת שזה לא מציאותי ואין אפשרות לעשות את זה" אך לדבריהם גם לא צריך משעת גזיזה כיון שביכולת המומחים של גוף הכשרות להבדיל בין שיער הודי לשיער אחר כשהוא מצב גולמי ע"י מישוש השיער. בשלב השני של הייצור במפעלים אין השגחה ממש אלא בדיקות המבוססות על חזקות ואומדנות. דהיינו, לאחר שבדקנו שמפעל כלשהו ברשותו שיער לא מהודר ע"פ בדיקות חשבוניות שאכן אין זה שיער הודי וגם בדיקת מישוש אנו מבקשים הקמת ליון נפרד לשיער הכשר ומבקשים והלאה הבדיקה נעשית אחת לתקופה, מידי פעם יש ביקורים לבדיקת הליון והלקם אף ביקורי פתע.

בשלב השלישי של שיווק הפיאור יש גם כן בדיקות פתע אצל חברות הפיאור, יבואנים וסוכנים לוודא שאין הם משווקים שיער שאינו כשר ככשר.

פסק גדולי ישראל

כעת, צריכים אנו לבדוק האם אכן צורת הכשרות כזו עונה על דרישות ההלכה. כפי הידוע לכולנו כשרפצה הסערה הראשונה בשנת תשס"ד הורו גדולי ישראל ובראשם מרן הגריש"א זצוק"ל שיש לבער את הפיאור מחשש עבודה זרה, ובשנה שאחר מכן פורסם מכתב בעיתון יתד נאמן ובו כרוז אשר נכתב על ידי הגר"י זילברשטיין, הגר"נ זוכובסקי, הגר"ש שטרן בשם מרן הגריש"א זצוק"ל שאין לתת הכשר אלא אם תעשה השגחה במקום הייצור והיינו משעת הגזיזה כמו שהסביר השבוע הגר"ש שטרן שליט"א.

ואם כן, הדברים פשוטים שמרן הגריש"א זצוק"ל כתב שיש צורך בהשגחה בשעת הגזיזה בפועל ולא מספיק בדיקת מישוש, וגם אם נאמר שכוונת מרן הגר"ש היא על השלב השני של הייצור במפעל, עדיין לא פתרנו את הבעיה, שהרי בכשרות מצהירים שאין השגחה במפעל אלא רק בדיקות תקופתיות. וכן גם אומרת הסברה הפשוטה שאם רוצים שלא יהיה חשש ע"י צריכים לדעת מתחילה ועד סוף מאיפה מגיע השיער ולא לסמוך על סוחרים כאלה ואחרים או מדגמים וחזקות שזה רק אולי ממוטט את הספק אבל למעשה עדיין יש פה חשש ברור אולי השיער מגיע מהודר.

השגחה לאורך כל הדרך?

כעת נתקדם הלאה וננסה שאר מדוע כ"כ קשה לתת כשרות לשיער. דבר ברור הוא כאשר מפעל מוזן מבקש לקבל כשרות הדרישה הבסיסית היא ראשית לבדוק את חומרי הגלם ואת מקורם, אך מתברר שרשימה זו קשה ליישמה בתחום ייצור הפאות. מה הסיבה לכך? משום שהלקוח, שאכן מעוניין בפאה משיער שאין בו חשש תקרובת עבודה זרה, צריך לסמוך על הנאמנות ועל יראת השמים של הפאנית, על הידע שלה שיש לה בנושא, ושהיא לא קנתה במקום אסור; הפאנית עצמה צריכה לסמוך על הנאמנות, על יראת השמים, על הידע ועל הערנות של הספק שמיבא את השיער; הספק גם כן צריך לסמוך על הנאמנות ועל "יראת השמים" של בעלי המפעלים הגויים.

יתרה מזו, הפאנית צריכה לסמוך על הספק על אף שהוא עצמו מצהיר שהוא סוחר גם בשיער שבא מהודר, וגם בשיער שבא ממקורות נוספים כמו שיער מתים; הספק עצמו מביא את סחורות ממפעלים שבהם יש שער הודים ושער מתים; ועליו לסמוך עליהם שהם לא ערבבו שערות אסורות - לא כוונה ולא בטעות.

כל זאת בתוך מציאות שאין לבעלי המפעל שום עניין להשגיח על השיער, כי אף אחד לא ידע ולא יבחין שהשיער מעובד, ולא יעלה על תרומתם. כל זאת במציאות שהעניין של בעלי המפעלים הוא כן לערוב בין השערות, כי השיער ההודי הוא יותר זול ויותר זמין.

נמצא, שכל מי שרוכש פאה סומך על פאנית, שסומכת על סוחרים, שסומכים על יבואן שיער, שסומך על גוי - בעל מפעל לשיער, שסומך על סוחר שיער שהביא לו את השיער, ועוד שאין לאותו בעל מפעל שום עניין לפקח שלא ייווצר ערבוב בין השערות.

המשך בעמוד הבא >>>

מנהל כשרות הפאות הרב א. שלינגר שליט"א במכתב תגובה לרבנים שליט"א

בגליון שעבר הבאנו את דברי מנהל כשרות הפאות הרב א. שלינגר ואת המתיחות על דבריו, לאחרונה פירסם הרב מכתב לרבנים ובו נותן סיקור קצר על הכשרות. אנו נביא את המכתב כמלואו ואת המסקנות העולות ממנו.

לשאלת הרבנים שליט"א

אני מביא בקצרה את בסיס הדברים.

א. פאה שנקנתה ממקום ללא תעודת כשרות, אין לנו דרך לדעת מניין השיער שהיה עשויה הגיע. ועל כן היא בהשגחה שאינה כשרה.

בשנתיים האחרונות הפסקנו לשים תית כשרות על הפאות, לאחר שרבו היוזמים בזה על ידי מפעלים בחו"ל וגם על ידי פאניות.

לכן חובה לדרוש תעודת כשרות ברת תוקף.

ב. הכשרות שלנו מבוססות על עבודה רבה, ובסיסה היתה לעיני הגר"ש אלישיב זצוק"ל.

ג. לצערנו נאלצנו להוריד/להפסיק את הפיקוח על השיער מיצרנים שלא יתפתו במידע, או שהביאו שיער ממקומות שנאסרו על דינו.

ד. אני מביא בואת בקצרה את צורת הפיקוח שלנו על השיער:

לא ניתן לפקח משעת גזיזה. כמו שלא ניתן לעשות מיצי פירות שמגיעים מכל העולם כאשר יהיה משגיח שיעמוד על כל תפוז בנות ותות.

איסוף השיער משתרג בכל קצות תבל, כדי לסבר את האוזן, כבר היום אנתו נוסעים מספר פעמים בשנה לכל מדינה שמביאים משם שיער. זה כולל את סין במספר אזורים, בורמה, ויטנאם, קמבודיה, איירופה במספר מדינות, ארגנטינה, ברזיל, פראגואה, מדינות הקווקז וכו' כמו"כ אנתו מבקרים מספר פעמים בשנה אצל כל יצרני הפאות.

וכן מבקרים פעמים רבות אצל סוחרי הפאות.

אין דרך ואין צורך לראות את הגזיזה, וזאת מאחר שאנחנו יודעים להבדיל ב 100 אחוז בין שיער הודי לשיער אחר כשהוא במצב גולמי.

אבל, מכיון שחלק מהשיער מגיע כשהוא מסודר ונקי, ולעיתים מדינות שיש לנו מידע עליהם או חשש שהם מקבלים שיער מהודר (הם ומנקים אותו כדי שיראה לא הודי). אנתו לא מאשרים להביא משם.

השיער נבדק על ידי הכשרות על פי הנחיות בית הדין, ולא מסתמכים על בעלי החברות.

הבדיקה נעשית בכמה וכמה נקודות. פעמים בשטח עצמו. פעמים אצל סוחרי השיער, פעמים אצל חברות הפאות, ופעמים אצל יצרני הפאות.

הביקורים שלנו נעשים פעמים רבות בהפתעה מוחלטת, ללא ידיעת המבוקר שאנחנו מגיעים.

הבדיקות המקיפות הללו הם ערובה לכל הצירוב שלא יכנס שיער בחשש תקרובת עבודה זרה!!!

ה. כל פאה לא יפיקה היא בחשש עבודה זרה ממש!

כל השמועות על פאות זולות שהם ללא חשש. הם לא נכונות משתי סיבות.

1. אין בעיה לייצר פאות במחיר זול משיער הודי (ואולי בעיקר משם. אבל גם ממקומות נוספים).

2. פעמים רבות יש ליבואני הפאות מלאי גדול (כולל מלאי ענק משיער שמקורו ודאי מבתי הע"י) שרוצים להתפרט מהם, ואז עושים מכירת חיסול במחירים נמוכים.

השמועות על שער בהיר שהוא כסדר, לא נכונות. מאחר שהטכנולוגיה בת זמננו מאפשרת לצבוע שיער בצורה כזו שאפילו מומחים של ממש לא יודעים להבדיל.

אין דרך בעולם לבדוק בדיקת מעבדה על מקור השיער חוץ מבדיקת D.N.A. שזה כמובן לא מעשי.

ו. הכשרות היא רק על השיער!! אין לו כשרות על פאות.

בברכה ובתפילה שלא תצא תקלה תחת ידינו.

אברהם שלינגר

המסקנות

• אין השגחה בשעת הגזיזה, למעטנה "בסיס" ההשגחה היה לעיני מרן הגריש"א אך בברור שפורסם בשנת תשס"ד בשם הגר"ש על ידי הגר"י זילברשטיין, הגר"נ זוכובסקי, הגר"ש שטרן נכתב שאין לתת הכשר אלא אם תעשה השגחה במקום הייצור והיינו משעת הגזיזה כמו שהסביר לנו הגר"ש שטרן שליט"א.

• אין השגחה צמודה על המפעל בשעת ייצור הפאות ע"מ לוודא שאין הכנסת שיער ממקורות אחרים. אע"פ שבאותו מפעל יש שני קווי ייצור כשהאחד מהם אינו כשר ואע"פ שבעלי המפעל אינם יהודים.

• חשש תקרובת ע"י קיים גם בפאיאות זולות מחות מ 3000 שקלים.

• חשש תקרובת ע"י קיים גם בפאיאות בהירות.

• תחום זה רוי ביוזמים ורמאויות לא רק של המפעלים אלא גם של הפאניות.

מאחר ואף אחד לא יוצא למסעות האלה של גזית השער, אף משגיח לא יוצא איתם. ומצד שני, גם להם יש שיער הודו בפועל, ששום דבר לא מונע מהם בעצם, לערב את השיער הפגאואי, שיער הודו גם כן. לפי מיטב הבנתי שלי, יש עדיין בעיית כשרות לשיער מהודו, אין אפשרות להכשיר את השיער המיובא לארץ ישראל, לארצות הברית או לכל מקום אחר, מדרום אמריקה. שכן טכנית יש אפשרות לערב עמו עם השיער מדרום אמריקה, שיער הודו. ויותר מכך, השיער בהודו זול בהרבה, איכותי יותר, וגם יותר גיש להשיג אותו לסוחרים המקומיים. כך שיש סיבות די חזקות וטובות לסוחרים המקומיים בברזיל ובפגאואי, כנראה שגם בארגנטינה, כן לערב שיער הודו, כמו שאמרתי שהוא יותר זול, ואפשר להשיג אותו בקלות. נוסף לכך, אין משגיח עד כמה שידוע לי שיוצא לכל המסעות הללו, על מנת ללוות אישית את גזית השער. עד כאן ההתרשמות והידע שלי.

באם יש צורך בשאלות ובהבהרה נוספת, אשמח לעמוד לרשותכם. כל טוב, בהצלחה. שה' יאיר את עינינו לפנים נפשו. הרב ברוך ר"ל.

נסכם את דבריו של הרב מברזיל: לא ניתן בשום צורה לוודא ששיער הנמכר כאינו מהודו הוא אכן לא מהודו, וכן עולה מדבריו שיש סיבה טובה לסוחרים לערב שיער הודי עקב מחירו הזול יחסית לאיכותו והאפשרות הקלה להשיגו.

בנוסף, כמה מגדולי הרבנים ניסו לבדוק את הנושא לעומק במשך כמה ימים ולא הצליחו להגיע לנסחח שאפשר ליתן כשרות מהודו. ואם ניתן לדעת במאת האחוזים על ידי מישוש הם כמובן היו מאשרים את זה...

מעיקר הדין או איסור קל?

ולסיים נצטט את דבריו של הגאון הגדול הגר"מ שטרנבוך שליט"א בספרו תשובות והנהגות (תש"רס"א) וז"ל "קובלתי בדבריו, שכותב שיוצא אפסר להשיג פאות עם הכשר שאינם מהודו. הנה צריך לברר שההכשר מעולה. וראיתי מאמר על טיב ההכשר שנתנו רבנים גדולים על הפאות, ומוכיח שם בבירור שאין בהכשר זה ממש, היות וסמכו על מה שהציגו בפניהם מסמכים של הומונת הסחורה וכדו', המפורט בהם מהדין מגיעה הסחורה, על אף שאפשר בנקל לזייף או להעלים מהם חלק מהמסמכים. ואני מוסיף, שהלא דעתו של הרב המכשיר שאפילו בשערות הודו ממש אינו אסור מעיקר הדין, וכדעת הפוסק שהתיר, ולפיכך, לדעתו שאין זה אלא ענין איסור קל דמנה, די לו לסמוך על איזה בירור. אבל לדין דס"ל כדעת רוב גדולי הדור שזה אסור באיסור חמור דע", צריך בירור מעולה שאין בזה חשש איסור חמור דע", ושומר נפשו יזהר שלא להניח ללבשו במקום חשש דע".

[אמנם, גם במידה ויברר שההכשר מעולה, מ"מ, מצוים היום בשוק, הרבה פאות ארוכות ומסולסלות שיש עליהם הכשר, ואין להן פריצות גדולה מזו, ומציגים את ההכשר כאילו הוא כולל גם את צורת הפאה. וכשאסרו הפאות מחשש ע"י, כל בנות ישראל פרקו מעליהן את הפאות וילכו משפחות צנועות, או פאות משער סינטיטי, ועשירו כן מאד, ולא ישמעו לקול המתירים מסכרות בעלמא, בלי הוכחות ברורות, ורק יקדשו לפרסם ולהכריז, שחלק ניכר מהפאות שבהכשר הם בכלל פריצות מצד צורתן, וחייבין לבערם.

והלבושת פאה פרוצה אינה מועילה לכיסוי השער, כיון שלא נעשתה לכיסוי אלא להיפך, והיו כשערותיה מגולות שעוברת באיסור פרוצת ראש, וכשבעלה מברך לנגדה ברכתו לבטלה, ואם היא אשת בן תורה, האיסור חמור כמה וכמה, כיון שלומדים ממנה להתיר, וזהו חילול השם. ובעו"ה נמצאים אברכי כולל, שנאותיהם הולכות כפאה נכרית ארוכה כפרוצה ר"ל, ולא מרגישים שמחללים ש"ש בריבים. ע"י מש"כ בתשובה נ"ח ד"ס רצ"ד, וראוי לתקן ע"י תקנות לאסור באופן מוחלט].

וישנם ססומכים על פאות שבאות ממדינות שלדעתם רוב השער שמגיע לשם אינו מהודו, ואמרין כל דפריש מרובא פריש. ואני תמה, האם גם בחשש איסור טריפות נסמך לומר שהבשר הגיע מרוב החנויות על אף שצויו מיעוט טריפה, והלא ישראל עם קדוש ומתרחקים מכל חשש איסור, וכ"ש בע"י. וידוע ונתברר שבסין קוריאא ואירופה מצוים הרבה שערות מהודו. [ואם הסוכן שמיאבא השער ממקום קביעותו לאותה מדינה הוא יהודי שות"מ הוי דין השער כקבוע לכאז"ל, ולא יועיל כאן רוב].

ואין לסמוך על שום היתרים מדומים, וכל מי שמבער מביתו חשש ע"י, מוכיח בזה את נאמנותו לאבינו שבשמיים, ושכרו כן מאד, ולא ישמעו לקול המתירים מסכרות בעלמא, בלי הוכחות ברורות, ורק יקדשו ש"ש להיהרר מכל חשש ח"ו. עד כאן דבריו המלאים.

ובזמן האחרון הותר לגמרי האיסור על שער המיובא מהודו, ולא דורשים אפילו הכשר, ואין פוצה פה למחות. רק אחר שהתחילו להקל שלא כדין בהוראת המתירין, נפץ הגדר בזה, ושערות אלו שמקורם שרפו אותם בריבים, כשהיה רק חשש איסור, היום כבר נתפסו ללבושם, ולא נוכל עוד ללחום ולה' הישועה!

עד כאן דברי הגר"מ שטרנבוך בספרו תשובות והנהגות חלק ה' סימן רס"א.

העולם התחתון שם. כמה אפשר להאמין לאנשים אלו שלא מוכרים שיער הודו הומין המשוכח והזול? וכמה אפשר להאמין לסוחרי השיער שלא פוחדים על עורם להתעסק עם מאפיונים, אשר יכולים ברגע להחליט לשלוחם לעולם אחר... בנוסף לכך, ברור הוא שמדי שיש לו עסקים בכל מיני מקומות, לא ידווח את המקור שלו (הסחורה), דבר זה בדרך כלל בגדר סוד. ומתוך כל השיער הזה של המתים, האסירים ושיער המספרות, כמה ממנו מתאים לייצור פאה? מומחה לשיער אמר לנו, שרוב השערות שמגיעות לארגון 'זכרון מנחם' שאוסף בעבור ילדים חולים, נורקות משום שלא מתאימות לייצור פאות.

סיפורו של הרב מברזיל

לחיווק הדברים נביא את דבריו אחד מרבני ברזיל אשר מספר על רצון משפחתו לשווק פאות כשרות ועל הרבנים שברדקו את הדבר, (עקב סכנה לחיי התבקשנו לא לפרסם את שמו אך הפרטים המלאים שמורים במערכת), וזה לשון מכתבו עם תיקוני לשון קלים:

"לפני כשתים עשרה שנים בערך, התחילה בתי להתעניין במסחר בשערות לפאות מברזיל, מכיון שברזיל ידוע כמקור מעניין לשערות, החלטנו לפעול. ראשית חיפשנו ומצאנו כמה ספקים, אך מכיון שהיו מערים רחוקות מסאן פאולו שבה אנטנו גרים, חיפשנו ספקים בעיר סאן פאולו, ומצאנו 'צירנית בית חרושת לפאות, 'צירנית גייה שמייצרת פאות בעיר קטנה שסמוכה למרכז סאן פאולו.

באותו זמן התחילה להתפרסם בארץ חששות של שיער מהודו, על כך שיש חשש של שיער שהקצו אותו לעבודה זרה, ומכיון שכך החלטנו כאן שננסה להשיג הכשר מהודו, על השערות של אותן פאות של אותה 'צירנית פאות. שהיא מסאן פאולו. כמובן שה'צירנית הגייה, הצהירה בפני מלא ובאופן חד משמעי, שהשערות הן מנשים ברזיליות, שגוזו אותן מנשים ברזיליות, למרות שלא היא גוזו אותן מראשי הנשים, חוץ מאשר בודדים שהיא גוזת במספרה שיש לה גם כן, אבל הרוב היא קתה אותן מ'ספקים' שונים, למרות שהיא אמרה שהשערות היו בוראיה שערות ברזיליות. אבל לא היתה לה שום אפשרות להוכיח את זה.

ניצלנו את העובדה שהגאון רבי שיראלי רוזנברג שליט"א, היה באותה תקופה בסאן פאולו, ומכיון שהוא ידיד שלנו, ביקשנו ממנו להתלוות אלי בבית החרושת של אותה פאנית. אבל לאחר ביקור שם ובדיקה יסודית הודיע הרב רוזנברג, שלא יכול לתת הכשר, מאחר ואי אפשר לדעת כלל באופן ברור שהשיער אכן של נשים ברזיליות. גם יותר מאוחר כשביקרתי בבני ברק וישבתי יחד איתו ועם בית הדין של מדרן הגאון רבי ניסים קרליץ שליט"א, ודנו באפשרות לתת הכשר, לא נמצא פתרון טכני מניח את הדעת וחד משמעי, כדי לאפשר את מתן ההכשר, ולכן החליטו שאי אפשר לתת הכשר לשערות, ולפאות של אותה פאנית, וגם על שערות אחרות שהיינו אמורים לקנות ולשלוח לארץ.

יותר מאוחר הדבר חזר על עצמו פעם נוספת באותה תקופה, כאשר ניצלתי את העובדה שהגאון הגרמ"ל לנדא שליט"א, רבה של בני ברק ואב בית דין בעיר היה באורוגוואי לצורך הכשרים מסוימים שהוא נתן שם על בשר וכדומה. אני הצלחתי להביא אותו ליומיים לסאן פאולו לברזיל, וגם יחד איתו ביקרתי בבית החרושת ההוא לפאות, וניסנו למצוא פתרון מניח את הדעת על מנת לאפשר לתת הכשר להשערות ולפאות. אך גם הוא בלי - שהוא ידע מהביקור של הרב רוזנברג סירב נחרצות חד משמעית לתת הכשר, גם כן - בטענה שאין אפשרות לוודא שהשערות אכן ברזיליות. כפרט כאשר יש בברזיל כמויות גדולות ועצומות מאד של שיער הודו, שמיאבא לכאן במחיר נמוך ביותר. כמו כן יש אפשרויות טכניות לעבד את השיער ההודו עם פרודוקטים כימיים, שייראה יותר קרוב כמו שיער ברזיליות, גם לאלה שמתמצאים היטב בסוגי השער. כלומר, כ"ן לאלה שלא מתמצאים היטב בסוגי השער, אפשר לשנות שיער הודו, שבעיניהם ייראה כמו שיער ברזיליות.

התעניינו בשיער מפרגואי שסמוכה לברזיל, ועל אשר משם מגיעים כהיום כמויות גדולות מאד של שיער לכאורה מפרגואי. אך גם שם למרות שהסוחרים והסחורות המקומיים בפרגואי, מצהירים כמו בהרבה הברזיליים, שהשיער הוא מקומי, ולא הודו קשה מאד לוודא זאת, שכן אלה שיוצאים לכפרים קטנים לדברי הסוחרים - הפרגואים הם קבוצות קטנות שיוצאים למקומות נדחים בפרגואי ואפילו מסוכנים למשך כמה שבועות, וגורמים תשלום נמוך שערות של נשים מקומיות. אין עד כמה שידוע אף משגיח שיוצא איתם למסעות אלו של גזית השערות. ואשר על כן - שוב אין אפשרות לוודא שאכן השערות הן מקומיות מפרגואי בלבד.

אגב, גם בפרגואי ידוע כולו שמיאבא כמויות אדירות ורציניות של שערות מהודו, ואפילו לאותם סוחרים מקומיים, שמוכרים לאלה שקונים הם שערות מפרגואי לצורך פאות בארץ, ואותן סוחרים מקומיים יש גם כן שיער הודו למכירה. כמובן שאותם סוחרים הם מצהירים בפני מלא, כי כל השיער שנמכר ליהודים הוא מקומי בלבד, מפרגואי. הם יודעים מכבר ששיער הודו אסור על הציבור היהודי, ולכן הם מודיעים שהם מוכרים רק שיער פרגואי. אבל שוב אין אפשרות לוודא את זה בשום פנים ואופן,

ממקימי כשרות הפאות ובקי בתחום, הרב ח. כץ שליט"א בראיון לקו. עקבתא דמשיחא'

המראיין: שלום הרב כץ יש הרבה חוסר בהירות ושמועות ומכתבים לכל מיני צדדים רצונו לשמוע דברים ברורים בנושא.

הרב כץ: מי שרוצה וכותב וצריך משעת גזירה צריך לדעת שזה לא מציאותי ואין אפשרות לעשות את זה ומי שרוצה יכול ללכת עם מטפחת או עם פאות סינטיטיות או היו עושים פאות סינטיטיות יפות,

בהמשך הראיון הוסיף הרב כץ שליט"א:

"אתה רוצה שיער משיער טבעי כמו שכל הנשים רוצות וזה מה שעושים וכותב להגיד שמכיוון שיש חשש ע"י או בסדר תשפיע על אנשים שלא ילכו עם פאות אם תצליח להשפיע בסדר, אבל זה לא מעשי ואין מה לדבר"

"מי שאומר שניתן לזהות במעבדה זה לא נכון אין כזה דבר בזמן בדקנו את זה הרבה זמן"

"מי שאומר שאפשר לדעת לפי המחיר זה לא נכון אנטנו השקענו בזה שעות ארוכות"

"בזמן שהורידו את כל הפאות אחרי הפסק של מרן הגר"ש אלישיב זיע"א ואני בררתי אז את הכל ביחד עם הגאון הגדול רבי מרדכי גרוס שליט"א שהשקיע בזה הרבה שעות מומנו ואז באו 'צירנים ואמרו לשיער שלנו זה לא מהודו התחלנו לבדוק את הנושא ואני אמרתי חד משמעית אין אפשרות לבדוק את השיער עצמו האם הוא מהודו או לא וע"י בירורים מסוימים וחשבוניות הגענו לבירור שפסגתבר שהשערות לא מהודו והדברים הובאו לפני מרן הגר"ש אלישיב זיע"א ואז בא מישור מהודו וטען שגם השיער ההודי הוא לא רק מהמקדשים אלא גם מאנשים פרטיים והשיער ההודי לא ברור שהוא אסור כולו ואז היה דין תורה גדול שמצד אחד עמד ב"ד שארית ישראל ומצד שני היו אני והגאון ר"י מרדכי גרוס שליט"א ופסקו אז הרבנים בוועדה ע"פ בקשת מרן הגר"ש אלישיב זיע"א שכל שער שחוקתו מהודו אין להתירו ואי אפשר לומר שזה לא מהמקדשים."

בהמשך הראיון מתייחס הרב כץ שליט"א לצורת הכשרות ואלו דבריו: "יש דרכים לבדוק, יש הרבה שיער מהודו ויש שיער שלא מהודו, ובדקנים הרבה חשבוניות ועוד כמה אופנים, אין משגיח במקום

- המסקנות**
- רמת הכשרות הקיימת בפאות הינה פחות מרמת הכשרות של מאכלים וסומכים על זה כי אין בריה וכלשוננו "כי ציבור הנשים דורשות פאות יפות ולא מוכנות ללבוש מטפחת או פאה סינטיטית".
 - לא ניתן לפתור במאת האחוזים את החשש החמור של תקרובת ע"י בפאות נבריות בשום צורה.
 - חשש תקרובת ע"י קיים גם בפאות זולות פחות מ-3000 שקלים.
 - חשש תקרובת ע"י קיים גם בפאות בהירות.

ריח דאת שמים

כיצד לנהוג הלכה למעשה באופן שיש ספק או מחלוקת הפוסקים

לפני הכל נקדים ונאמר שמדובר בת"ח יראי שמים כך שעלינו לשקול בפלס דברינו ולהזהיר מאוד בניסוח הדברים ולבקש דרך ה' באמת, וה' יצילנו משגיאות. וכבר נאמר באבות 'והיו זהיר בנחלתן שלא תקוה, ששלישיתן לשיבת שועל, ושלישיתן עקיצת עקרב, ושלישיתן לחישת שרף, וכל דבריהם כמחלי אש'. במאמר זה לא נעסוק בכשרות או בטענות השונות על פסק גדולי ובראשם מרן הגרי"ש זצוק"ל לאסור מדין תקרובת ע"ז שהרי רבים הציגו את טענותיהם בפניו מספר פעמים לאחר האיסור ודבריהם נדחו מכל וכל, אלא נתמקד בליבון ההלכתי כיצד לנהוג הלכה למעשה באופן שמעורר ספק או מחלוקת הפוסקים.

תמונת מצב עדכנית

א. סעודה ראשונה - תשס"ד גופא דעובדא: בשנת תשס"ד התעורר הנושא של חשש תקרובת ע"ז בשיער הפיאות, ושלחו מס' תלמידי חכמים לבדוק את המציאות בהודו וע"פ דבריהם פסק מרן הגרי"ש אלישיב ששיער הודו הינו כדון תקרובת ממש, וכל פאה שאין עליה בירור גמור לגבי מקור השיער חייבת בבכור. אל הפסק הצטרפו מרן ורבנן גדולי הדור הגרי"ש וואנר, הגר"מ שטרנבוך, הגר"מ בראנסדאפער, הגר"נ קרליץ. וכפי שהתפרסם בכל העיתונים דאז, ישראל עם קדושים וקבלו עליהם את הפסק בראש מורם ונחלצו חושיהם לקיים מצוות 'ובערת הרע מקרבך'?

ב. סעודה שניה - תשע"ז בשנת תשע"ז הופץ כרוז מב"ד של מרן הגר"נ קרליץ ואליזו הצטרפו כמה מגדולי הדיינים ומורי הוראה אשר אוסרים כל שיער אדם שאין בו בירור גמור ואין לסמוך על ההכשרים בנושא. בשנת תשע"ח הכרוז הניל קיבל תהודה לאחר שהופץ ברוב הריכוזים החרדיים בארץ הקודש, לאחר ימים מספר הצטרפו גדולי נוספים ופסקו שיש לאסור וביניהם הגר"ע אוירבך, הגר"א דינר, הגר"צ ובר, הגר"א פון, הגר"ש רוזנבלט, הגר"א שטרן, הגר"מ שטרנבוך ועוד.¹

ג. ביאור הצדדים

מאז שנת תשס"ד הוקמה מערכת כשרות להשגחה על תהליך ייצור השיער, ההשגחה איננה כוללת מעקב לאורך כל תהליך הייצור שהוא דבר שאינו אפשרי אלא מבוססת על חקיקת ואומדנות, דהיינו בדיקת השיער כשעודנו גולמי לוודא שאין מקורו מהודו, ביקורי פתע, מעקב חשבונות, תעודות משלוח וכו'. לדברי אחד מייסדי הכשרות הרב ח. כץ מחיפה, סוג כשרות זה הוא פחות מתומת הכשרות של שאר המוצרים הכשרים שאנו צורכים פירות, ירקות, בשר וכדו'.

דעת המתירים - נותני הכשרות אומרים שאכן דרגת כשרות כזו איננה בירור מוחלט אך לטענתם כן קיבלו ממרן הגרי"ש א',

דעת האוסרים שאין ההשגחה מועילה מאומה, כיון שגם אם המשגיח שוכנע על משטח מסויים של שיער שאינו מהודו, הוא לא נשאר במפעל לראות שקו הייצור היהודי מתבצע ממשטח זה. ראש הכשרות מעיד שאין לו יכולת כזו, וכן סוחר ישיעיר מעידים שזה בלתי אפשרי לעקוב על כך אלא יש צורך בבירור מוחלט.

ד. דעת מרן הגרי"ש אלישיב על כשרות לפאות

דעת נותני הכשרות ש"כסים" צורת ההשגחה היה לעיני הגרי"ש א' והם שמעו ממנו איך והיכן להשגיח,

דעת האוסרים שהדברים פשוטים שמרן הגרי"ש א' סבר - ואף כתב - שיש להכשיר רק אם תיעשה השגחה במקום הייצור, וכן בהכרח זאת בשמו כמה מגדולי הרבנים - הגר"י זילברשטיין, הגר"נ זוכובסקי, הגר"ש אשטרן - במכתב שהתפרסם בידת נאמן באייר תשס"ה, שאין לתת הכשר אלא אם תעשה השגחה במקום הייצור² וגם לדברי המשגיח שניתן לזהות את מקור השיער לפני העיבוד ככ"ז אין השגחה במקום הייצור.

הלכה למעשה

כיון שיש מחלוקת בדבר כל כך חשוב של ספק 'תקרובת עבודה זרה' עלינו לדון ברצינות הראויה היאך עלינו לנהוג הלכה למעשה שהרי אין אדם יכול לעצום עינו ולומר "אני סומך על רב פלוני" אלא יש תביעה על כל אחד והיתר לברר את הנתונים ולנהוג כפי כללי הפסיקה אשר מבוארים בשים ובפוסקים.

ומבואר בגמרא³ שהנוהג לא כפי כללי הפסיקה נקרא רשע. וז"ל הגמ' "מקולי ביה ומקולי ב"ש, רשע", ויש להקשות מדוע הוא רשע, הלא יש כאן הוראת רב לכל צד קולא שהוא עושה? התשובה הברורה היא יש כללי פסיקה.

א. ספק דאורייתא לחומרא מצונו בגמ' "ר' יהושע בן קרחה אומר בשל תורה הלך אחר המחמיר בשל סופרים הלך אחר המיקל, א"ר יוסף הלכתא כרבי יהושע בן קרחה. וכן נפסק ברמב"ם ובסמ"ג.

ונצטט את דברי אדונינו הרמ"א⁴ "ולא יאמר אדם אפסוק כמי שארצה בדבר שיש בו מחלוקת, ואם עשה כן הרי זה דין שקר... ואם הוא בחוראות איסור והיתר והוא דבר איסור דאורייתא ילך לחומרא אחר המיקל", נמצאנו למדים שבהוראת איסור והיתר והוא דבר איסור דאורייתא יש ללכת אחר המחמיר. והנה דברי הרמ"א אמורים באופן שאין אתה יודע להיכן הדין נוטה (ע' רמב"ם ממרים א' ה'), ובגדוד ידענו להיכן הדין נוטה. שהלא המתירים עצמם מודים בדבריהם שאין זה אלא מחוסר ברירה ותו לא⁵.

ואין לומר שאפשר להקל ע"פ דברי החזו"ן ביו"ד שכתב "אבל אם אחד מן החכמים הוא רבו הלך אחריו אף להקל" ולפי זה לכאורה, אם רבו מורה לו להיתר יכול להקל בדבר אע"פ שרוב הפוסקים אוסרים.

הכרעת גדולי ישראל

פסקי הלכה מגדולי ישראל ששיער כזה דינו לשריפה ואפילו בספק ספקא

הגויזה?... (במכתב שפורסם בשלהי תשע"ז)

מכתב מב"ד של

הגאון הגדול הרב משה יהודה לייב לנדא שליט"א

רב אב"ד בני ברק

"לאחר בירור מעמיק ודיון הלכתי ממושך הוחלט כי אין להשתמש כלל בפאות שיש בהם חשש (אפילו חשש רחוק) של שיער מהודו (גם מעט שיער אינו מתבטל) אין להסתמך על רשימות שמוציאים ספרים ופאניות... כי כאן מדובר באיזור חמור של עבודה זרה רח"ל... (במכתב שפורסם ע"י בית הדין)

הגאון הגדול הרב בן ציון מוצפי שליט"א

ראש ישיבת "בני ציון" בירושלים וראש "בד"ץ בני ציון"

הייתי בקשר רצוף עם הרב שליווה את הנושא וגם ראה את הייצור וחקרו... זה היה בעייתי כל השנים...אין ניתן להכשיר שיער אם לא היתה השגחה משעת הגויזה?... (א' דורש ציון שאלה מס' 150663 מיום ראשון ט"ז חשון תשע"ח)

הגאון הגדול הרב שבע צבי רוזנבלט שליט"א

רשת בני הוראה ב"ב וחבר בד"ץ שארית ישראל לא ניתן לפקח על השיער משעת הגויזה ולכן המצב היום בדיוק כמו לפני בשנת תשס"ד על כל המשטמע מנד... (כפי שנמסר בבית ההוראה)

הגאון הגדול הרב שריאל רוזנברג שליט"א

רב אב"ד בני ברק ורב שכונת "רמת דוד" ב"ב

כיום הפיאות עשויות משיער הודי גם אם זה מגיע ממדינות אחרות, ולא ניתן לסדר השגחה כזו משעת גויזה, לכן אין להשתמש בפיאות אלו. (במכתב שפורסם בשלהי תשע"ז)

הגאון הגדול הרב שמואל אליעזר שטרן שליט"א

רב מערב ב"ב וגאב"ד ב"ד שיערי הוראה פשוט שיש בעיה בפיאות של חשש עבודה זרה ועל כולן להפסיק להשתמש בהן... (במכתב שפורסם בשלהי תשע"ז)

הגאון הגדול הרב יצחק רצאבי שליט"א

פוסק עדת תימן אם בדקו ומצאו שהשיער כיום 98% מהודו אז נראה שהפאות כיום מהודו והן אסורות. (שיעור בפרשת חיי שרה חשון תשע"ח)

1. פ"ב
2. ואף שהיו שנים להחיר בטענות שונות ודבריהם הוכחו לפני מרן הגרי"ש א', בכ"ז טענותיהם נדחו והדבר הוכרע ברורות לאסור. היו שרצו לטעון להיתר אפי' שיער שמקורו בוודאות מהמקדשים אך הדברים נדחו ע"י גדולי ישראל.
היו שרצו לאסור רק שיער הודי שידוע לנו שמקורו מהמקדשים אך שיער אחר מהודו הגדר ספק ספקא ומותר אך גם זה נדחה ע"י מרן הגרי"ש א'.
לאחר תקופה - הוכרע הדבר בראיות ברורות שכמעט כל השיער ההודי מקורו מהמקדשים, והוסתרו המקומיים הטוענים שהשיער ממקומות אחרים אינם אלא בראים ואין לסמוך עליהם כלל וכפי שהעיד הרב א. שלינגר (קובץ "תל תלפיות" עמ' שז).
3. יש מהגאונים הנ"ל אשר סברו שיש אפשרות להחיר (לאחר בדיקה פרטנית) פיאות בשווי פחות מ-3000 ₪ וכן בצבע בהיר לא הדברים נדחו ע"י מומחים בתחום וכן ע"י הרב א. שלינגר (במכתב שכתב לפני ימים אחדים) והרב ח. כץ (בראיון ברה"ל) ואף ע"י הגאון הגדול הגר"ש רוזנברג שליט"א.
4. גינת האוזן לדברי המלאים בקו 02-5805801 < 105 < 24520 #
5. יש לציון שגם המתירים מבססים את היתרם מחוסר ברירה ונצטט את דבריהם: "מה יעשו הנשים" (כלומר, אילו נאמר להם שפאה אסורה) "אי אפשר להגיד את זה לנשים (לחבוש כיסוי אחר). כי נשים רצות פאות". "אז מה לעשות...הנשים רצות

חשוב לדעת

קווי מידע בנושא חשש תקרובת עכו"ז בפאות

קו מידע ראשי:

03-308-11-84

קו מידע - הר"ג י. פיש שליט"א

02-580-580-1

שלוחה 1032 - ראינות ועיקרי הפרטים

שלוחה 156 - פולמוסים ועדכונים שוטפים

קו מידע - הרב יצחק י.

077-22-634-18

אפשר לתקן

אם אתה מאמין שאפשר לקלקל ודאי שאפשר לתקן...

רבים השואלים איך ניתן לתקן עבירה כ"כ חמורה של נהנה מתקרובת עבודה זרה? ישנה מצוה אחת בלבד שנאמר עליה שהיא מועילה לתיקון "שמץ עבודה זרה". הגמרא במסכת שבת (ק"ט:ט) אומרת אמר רבי יהושע בן לוי: כל העונה אמן יהא שמה רבא מברך בכל כחו (=בכל כוונתו. רש"י) - קורעין לו גזר דינו... רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: אפילו יש בו שמץ של עבודה זרה - מוחלין לו.

ויש מקשים מדוע דווקא איש"ר מבטל שמץ עבודה זרה? ומצאנו בעלון 'אמן ואמן' בשם הספר 'כתר מלכות' (עמ' שמט) ביאור נפלא: שמץ עבודה זרה זהו מרידה במלכות ה'. חילול ה'. שעליה נשבע הקב"ה 'חי אני נאום ה' אם יכופר העוון עד תמותו'. ואם כן איך נמחל עוון זה על ידי עניית אמן יהא שמה רבא? אלא שהעונה איש"ר בכל כוחו מוכיח קבל עולם שהוא אוהב את המלך ואילו המעשה שיש בו שמץ עבודה זרה זהו מעידה רגעית שאין לראות בה מרידה בהקב"ה. ולכן מוחלים לו.

אז הנה הפתרון עבור אלו של"ע נכשלו בדבר ומעוניינים לתקן את העבר, להתחזק בעניית אמן יש"ר בקול ובכוונה.

הבהרת המערכת

לצערנו ראינו תופעה מבהילה ממש, שישנם ת"ח גדולים שבכל מקום מחמירים באלף ספיקות, אך בנושא חמור זה מחפשים איך להקל בכל צורה שלא תהיה, ויתכן שזה מחמת נגיעות יען שפירצה זו מצויה בבני ביתם ומשפחתם הקרובה והדבר כרוך בממון רב, ואפי' שמענו שיש שלקחו חומר ממה שהובא פה ודקדקו ככל העולה על רוחם והוציאו דברים מהקשרם - הכל ע"מ לטהר את השרץ בק"ן טעמים... ע"כ הגנו מבזהים שכל דבריו פה הם מבירור ראשוני - ובירור זה מחייב להחמיר בצורה ברורה! אולם הבא להקל חייב להוכיח את דבריו בצורה ודאית ומקיפה. וכמו שאמר רבנו החזו"א "והריני מקדים שעל המתיר להביא ראיה ולבסס ההיתר על מקור נאמן מן הגמרא ומן הפוסקים, אבל האוסר די לו להראות שאין ההיתר מבואר... וכל אלו הדברים אינם נקבעים על ראיות מכריעות, אלא נובעות מהעיקר היסודי שאין להתיר בוודאות וכל שאינו בוודאות היתר הוא אסור" (קוב"א ח"ב כ"ח).

ובפרט שה"מדקדקים" הנ"ל ראו מכל מה שכתבנו רק מה שרצו לראות, והכריחו מדיליה במה אנו נאמנים ובמה לא - 'עמי בעצו ישאל ומקולו יגיד לו' - כל המיקל לו יגיד לו. ועל זה נאמר אוי לי אם אומר ואוי לי אם לא אומר - אלא 'ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם'. ה' ית' שמו יצילנו מכל מכשול וטעות.

הרהורים הרב מ. פוזן

רשמים ותמונות ממעמד קידוש ה' של שריפת הפאות

מחשש תקרובת ע"ז

בערב ראש חודש טבת השתתפתי במעמד הגדול של שריפת הפאות בירושלים, ורציתי לשתף אתכם מכלי ראשון בחוויה שעברה עלי ובדברים שעלו בראשי בעקבות כך.

ראשית אתאר לכם את המעמד, המארגנים הציבו חנוכייה מעץ בעלת 8 קנים ושמשי, ועל כל קנה הם הציבו פאה כתחליף לשמן, בנוסף הוצב מיכל ע"ג ברזלים ובתוכו כמות רבה של פיאזות, ס"ה שווי הפיאזות עמד על שווי של כ-300,000 ₪. בתחילה הרבנים נשאו כמה מילות חיזוק ולאחר מכן הדלקת הקנים נמכרה לכל המרבה במחיר על מנת לכסות את העלויות של הפקת המעמד. אני זכיתי במצוה של הדלקת אחד מהקנים.

וכאן אגש לתיאור החוויה שעברה עליי, לאחר שהדלקתי את הקנה שלי, תוך כדי שמיקל הפיאזות וכן החנוכיה שעליה פיאזות משלל גוונים בוערים באש חשבתית לעצמי, הרי עד היום דיברו לאסור את הפיאזות מכמה אופנים, יש שצינו את הבעיה ההלכתית של תקרובת ע"ז, יש שהביאו עובדות ותיעודים שונים מהודו, יש שהזכירו האם זה נחשב כיסוי או לא, יש שאסרו מצד פריצותא אבל במעמד הקדוש שהיה היום הרגשתי שיש פה עוד משהו, משהו אחר. הרגשתי מיאוס. ואז עלתה במוחי שאלה קשה, שאלה נוקבת שאין עליה תשובה. בואו נניח בצד את כל הסיבות שהובאו לעיל ונשאל "מה עם הרגש היהודי?" איך נהיינו כ"כ אטומים?!

במה דברים אמורים? אנסה להעביר לכם את התחושה.

תארו לעצמכם שיש שמש חזקה בחוץ, יהודי הולך לו לאיטו נוטף אגלי זיעה, צמא ולא סתם צמא אלא צמא מאוד. ואתה פוגש אותו עם משקה צונן ביד וכמובן מוגז לכוס ומגיש לו, אך רגע לפני שהוא מכניס את המשקה לפיו אתה מעדכן אותו על כך ש'בן מיעוטים' שתה מהכוס לפני מוזיגת המשקה, האם היה יהודי אחד שלא ישפוך מיד את הכוס בתחושת גועל? דוגמא נוספת, אם היינו מגישים למישהי פאה נוצצת בהתאמה אישית בעלת עיצוב חדשני משנת 2018 ורק נספר לה שהשיער הספציפי שממנו הרכיבו את הפיאה נגזז מגופת אשה מעלת צהנה אשר נמצאה באחד מבתי הזוהמה שלהם אי שם בפאתי אירופה (או הודו), האם היתה אשה אחת יהודיה קדושה מסוגלת להניח דבר כזה על ראשה?

והנה הגענו לגוף השאלה, איך בנות ישראל הקדושות מזרע אברהם יצחק ויעקב חובשות על הנשמה היהודית שנמצאת במוח שיער מגוון טמאה? איך אנו רודפים אחרי שיער של משקצת עם כל מחשבותיה המלוכלכות, עם כל השקצים שאכלה, עם כל העבודה זרה שעבדה, עם כל התאוות שלה? איך הגענו למצב הזה? איך התרגלנו לדבר הרע הזה? איך הנשמה היהודית לא מרגישה את התיעוב? זוהי תמצית החוויה שעברתי ומי שזכה להיות שם הרגיש איך כוח הטומאה הולך ונמוג ואת מקומו תופסת תחושת קדושה עילאית של הקרבת קרבנות ע"ג המזבח, תחושה נדירה. אנא נסו את זה בבית!!

האם יצא גליון בחודש הבא? זה תלוי בך! עלות הדפסת 1000 גליונות - כ-188 ₪. 2500 גליונות - כ-470 ₪.